

МОГУЋНОСТИ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОЈЕКТА Е-УПРАВЕ

Слободан Нешковић

Универзитет Привредна академија у Новом Саду,
Факултет за економију и инжењерски менаџмент

Анастасија Тања Ђелић

Министарство финансија Републике Србије

Драгана Зуровац

Центар за стратешка истраживања националне безбедности –
ЦЕСНА Б, Београд

У раду се даје детаљна анализа тренутног стања локалне самоуправе у Србији и које су могућности и модели потенцијалне трансформације овог концепта. У циљу спровођења ефикасне реформе јавне управе, њен најважнији сегмент представља реформа администрације да би се постигла њена ефективност. Сходно томе, Србија мора да у свој систем имплементира пројекат е-управе, како би се приближила европским земљама и отишла корак даље ка европским интеграцијама. Увођење е-управе је важно за ефикасну, транспарентну јавну службу и борбу против корупције.

Кључне речи: *локална самоуправа, Република Србија, имплементација, трансформација, е-управа*

Увод

Србија, у процесима реформи јавног управљања, за већином развијених европских земаља касни и по неколико деценија. Међутим, она може искористити њихова добра и лоша искуства, која нам указују на две веома важне ствари када је реч о јавним предузећима. Прво, не морамо стриктно да бирамо између тога да ли ће се нека предузећа приватизовати или ће остати у власништву државе, јер постоји широки спектар решења. Важан израз за то је корпоративизација предузећа. Друго, такође битно, јесте очување и заштита јавног интереса, јер квалитетно пружање услуга грађанима је крајњи циљ.¹

У развијеном делу света у циљу достизања демократског концепта државне и јавне управе, институције су еволуирале током десетина и стотина година да би се доспело до ефикасних и разумних облика. Са друге стране, као основно обиљежје

¹ Стенчетић, В., Приватизација – да или не, *Данас*, 25. децембар 2015.

транзиције и политичке динамике у Србији, у првој деценији XXI вијека, огледа се у истрајности поделе на „патриотски блок“ и „реформски блок“.² Почевши од 2000. године, «реформаторски блок» настојао је да надокнади део историјског закашњења користећи добре економске и политичке концепте, и проведе што брже реформу и успостави нове демократске и капиталистичке институције.

Учесници промена које су се догодиле 2000. године захтевали су свеукупну демократизацију друштва, укључујући и економске реформе и отварање привреде ка тржишту. Фундаментални циљ реформских процеса у области јавне управе је замена постојећих начина организовања и функционисања јавне управе ефикаснијом јавном управом, смањењу улоге државе и давања више могућности локалној самоуправи и тржишту које има супериорније механизме за ефикасно снабдевање јавним добрима и услугама. Један од механизма за постизање овог циља је и модел «новог јавног управљања» који полази од претпоставке да је неминовност пословање на тржишним принципима и да у сусрет све већим захтевима привреде и грађана за ефикаснијим пружањем услуга, може одговорити само предузетнички усмерена јавна управа. Предности овога модела се управо огледају у приватизацији, децентрализацији, уговарању и побољшању ефикасности и квалитету јавне управе.³ У овом моделу јавне институције усвајају менаџерске вештине и праксе које су присутне у приватном сектору, а које су прожете вредностима ефикасности, ефикасности и економичности.

У процесу реформе јавне управе, веома значајно место заузима и реорганизација локалне самоуправе, јер је то подручје које је одувек заокупљало велику пажњу теоретичара друштвених наука, па се трагало за могућностима да грађани ефикасније остварују своје захтеве у срединама где живе.⁴

Трансформација локалне самоуправе

Локални ниво власти је кључни сегмент државног уређења сваког друштва и од његове самосталности у одлучивању и финансирању зависи квалитет живота сваког грађанина, а самим тим и државе у целини. Појам локалне самоуправе враћен је у правно-политички систем Републике Србије Уставом из 1990. године. Све до 2001. године јединице локалне самоуправе имале су веома скроман круг послова у своме делокругу. У таквом оквиру деловања, њихова развојна и економска функција је у потпуности била занемарена, а тежиште је било стављено на социјално поље. Ни тај скромни део послова нису могле да обављају без великог уплива државе.⁵ Милошевићев монопол власти, најпре је почео крунити на нивоу локалне самоуправе.

² Марковић, В., Обрасци либералног екстремизма у Србији, *Кроз транзицију – прилози теорији приватизације*, АКО, Нови Сад, 2011. стр. 215-223

³ Симић, А., Реформа јавне управе – осврт на искуства БиХ и земаља из окружења у спровођењу реформских процеса у области јавне управе, доступно на: <http://documents.tips/documents/reforma-javne-uprave.html>, приступљено 15.9.2016.

⁴ Нешковић, С., *Безбедност и реформе у Србији*, Београд: Институт за политичке студије, 2006. стр. 188.

⁵ Милосављевић, Б., *Реформа локалне самоуправе у Србији*, ХКЈУ- ЦЦПА, 2012. стр. 749-768.

Период после 5. октобра, у развоју локалне самоуправе огледа се у доношењу новог Закона о локалној самоуправи 2002. године. Овим законом уведен је принцип хоризонталне поделе власти на локалном нивоу. Недуго након Закона о локалној самоуправи, донесен је 2006. године Закон о финансирању локалне самоуправе, којим су положај града и општине знатно унапређени. Коначан правни оквир, у којем ће локална самоуправа у наредном периоду функционисати постављен је новим Уставом из 2006. године и усвајањем пакета закона током 2007. године: Закона о локалној самоуправи, Закона о територијалној организацији, Закона о главном граду и Закона о локалним изборима.⁶

По Уставу, који је још увек на снази, основни облици локалне самоуправе су: општина и град, који су задржали одређену самосталност и самоуправност, али и примили неке функције државне власти. Локална самоуправа, по свом историјском пореклу и значају, представља израз тежњи и права људи да више или мање самостално управљају пословима своје заједнице. Те послове они спроводе непосредно на својим скупштинама, утврђују политику и мере њеног остварења, доносе одлуке, утврђују приходе заједнице, врше избор органа и носилаца функција. Надлежност органа је просторно детерминисана подручјем локалне заједнице, док су односи са вишим и централним органима регулисани Уставом и законима.⁷

Када је реч о финансирању јединица локалне самоуправе, важећи прописи код нас су идентични са европским: део средстава за активности локалних органа обезбеђује се из државног буџета, а други део представљају сопствени приходи општина и градова. Према Уставу Србије, државне функције су јасно раздвојене од функција локалне самоуправе, док се систем локалне самоуправе уређује законом. Општине и градови имају своје статуте и доносе друге нормативне акте. Међутим, у нашој досадашњој стварности манифестовао се велики број аномалија у функционисању концепта локалне самоуправе, што је свакако утицало на остваривање права и слобода грађана. То је проблем не утемељености правне државе. Најизраженији облици овог проблема су мешање централних органа у послове локалне самоуправе, нерационалност у деловању органа, финансијске злоупотребе и др. У вези са тим, веома су неједнаки резултати који су у појединим општинама и градовима у претходној деценији постигнути на плану локалног економског развоја. Веома мали број општина имао је способне кадрове да привуку инвеститоре и да развију пројекте за које су нуђене бројне донације.

Србија на локалном нивоу троши 13% од укупне државне потрошње и спада у државе са средњим нивоом потрошње. Постоје бројни разлози који иду у прилог децентрализацији власти која директно води до фискалне и политичке аутономије на локалном нивоу. Незаобилазан и битан аспект укупних реформи је децентрализација, која подразумева смислено смањивање државних послова и њихово преносење другим субјектима, односно доминација хоризонталних односа и децентрализованих форми управљања у односу на хијерархију и формализам.⁸ Она је ну-

⁶ Злокапа, З., Дамјановић, Д., *Модели организације локалне самоуправе*, Београд: 2008. године.

⁷ Нешковић, С., *op. citat*, стр. 189.

⁸ Станчетић, В., *Реформа државе у XX веку – узроци, модели, ефекти*, стр. 12, доступно на: <http://gogol.rs/pdf/reforma%20drzave.pdf>

жан предуслов да би држава била функционална. У периоду социјализма и командне привреде показало се да су економија и друштво сувише компликовани, да би један центар, поготово данас, могао да прикупи, обради и прикаже све релевантне информације. Одлуке које се доносе на нивоу централне државе далеко су од преференција и потреба грађана и слабо рефлектују њихове интересе. Дакле, грађани се опорезују на локалном нивоу, а о распоређивању тих прихода одлучује се далеко од њих, у централној влади.

Након дугог, командног, социјалистичког, бирократског и ауторитарног уређења државе, стање администрације у Србији је и даље лоше и мења се споро. На такво стање администрације утицао је велики број фактора од којих су најзначајнији сиромашење друштва, ниске плате, немогућност напредовања и усавршавања. Ситуација је кулминирала јер је политичка подобност важнија од професионалних квалитета, не постоји награђивање према раду, а исто тако ни кажњавање услед лоше обављеног посла. Низ је фактора који су утицали на овакво стање и који су довели до неефикасне администрације на оба нивоа.

Реформом администрације треба се постићи афирмација професионалних и етичких вредности, да се администрација деполитизује и претвори у сервис грађана, да се подстакне тимски рад и напредовање према резултатима. Оно што је неопходно да се уради по питању реформи администрације јесте увођење мерит система. Према овом систему, критеријуми за запошљавање у јавној управи су образовне и окупационе квалификације, као и тестови способности. Овај систем је део персоналног менаџмента и има за циљ продуктивност и ефикасност. Суштину овог модела представља увођење мера из приватног сектора у јавни, који је подложен политичкој подобности, у коме су радници заштићени од кажњавања за нерад.¹⁰ Имајући у виду чињеницу да у Србији пола милиона људи ради у администрацији, јасно је да увођење мерит система представља један од крупнијих послова власти у процесу реформи.

У ширем контексту, приликом реформи локалне самоуправе, треба се водити рачуна о неколико важних полазишта. Прво, не сме се из вида губити чињеница да су јединице локалне самоуправе политичке институције. Оне представљају аутономни облик политичког организовања грађана у циљу решавања специфичних локалних проблема и задовољавања локалних потреба. Друго, када се говори о надлежностима и пословима јединица локалне самоуправе, потребно је да се крене од Европске повеље о локалној самоуправи у којој се истиче да локалне самоуправе морају имати право и способности да обављају значајан део јавних послова и да у томе погледу њихова овлашћења буду искључива и потпуна. И треће, управно – територијална реорганизација имплицира одређивање величине јединица локалне самоуправе, што у суштини представља и најбитнији сегмент локалне самоуправе, јер укључује број становника и површину територија локалне заједнице.¹¹

Локални ниво власти представља кључни сегмент државног уређења од чијих активности директно зависи квалитет живота свих грађана, а самим тим и државе у

⁹ Васиљев, В., *Локална самоуправа и развој*, Београд: 2013., стр. 34.

¹⁰ Ђорђевић, С., *Приручник за модерно управљање ЛЕР*, Београд, Чигоја штампа, стр. 21.

¹¹ Радман, З., *Реформа локалне самоуправе – могући смјерови, Политичке анализе*, Загреб, 2013. године, стр. 26-31.

целини. У том смислу немерљив је значај увођења иновација на нивоу власти најближе грађанима, чије унапређење пословног система директно утиче на квалитет свакодневног живота. Примена иновативних модела комуникације у органима локалне управе од виталног је значаја за квалитетно пружање услуга и остваривање права грађана на локалном нивоу као и за развој демократије уопште. Увођење савремених начина комуникације значајно побољшава ефикасност комуникације између локалне власти и грађана, организација, удружења, медија и других субјеката и кључна је за грађење за стварање бољих, транспарентних односа, стварања услова партнерских сарадњи, побољшање квалитета живота грађана, побољшање имиџа заједнице, брендирање локалних заједница, као и промоције локалних места (градава, насеља, села).

Законом о локалној самоуправи Републике Србије уређују се функционисање јединица локалне самоуправе и то критеријуми за њихово оснивање, надлежности, органи, надзор над њиховим актима и радом, као заштита локалне самоуправе. Локална самоуправа суштински представља право грађана да управљају јавним пословима од непосредног, заједничког и општег интереса за локално становништво, непосредно и преко слободно изабраних представника у јединицама локалне самоуправе, као и право и способност органа локалне самоуправе да, у границама закона, уређују послове и управљају јавним пословима који су у њиховој надлежности и од интереса за локално становништво.¹²

У протеклом периоду приметан је знатан напредак у реформи локалне самоуправе. Велики допринос томе напретку пружили су и разни програми јачања локалне самоуправе Европске уније и Савета Европе. Након успостављања демократског политичког система у Републици Србији, реформе у области локалне самоуправе имале су далеко успешнији ток и резултате него што је то био случај у неким другим областима. Без обзира на ту чињеницу, одређени захвати у реформи локалне самоуправе, ипак, нису дали очекиване резултате или нису изведени до краја. То се највише огледа у преносу одређених надлежности са државног нивоа на јединице локалне самоуправе, јачања улоге ЈЛС у економском развоју локалних заједница, праведнијем изборном систему итд.

Пројекат е-управе

Е-управа (e-vlada, e-government) је коришћење информационе технологије уопште, а посебно е-пословања, како би се грађанима и институцијама обезбедио погоднији приступ државним информацијама и сервисима (услугама) и пружиле услуге јавне администрације грађанима, пословним партнерима и свима који раде у јавном сектору.

Е-управа означава начин организовања јавног менаџмента у циљу повећања ефикасности, транспарентности, лакоће приступа и могућности одговора на захтеве грађана и привредних субјеката. Е-управа представља форму електронског по-

¹² Влада Републике Србије, *Закон о локалној самоуправи "Сл. гласник РС"*, бр. 129/2007, 83/2014 – др. закон и 101/2016.

словања владе и њених органа и односи се на испоруку електронских сервиса према различитим циљним групама у јавности, те на пословну сарадњу и трансакције које влада обавља са различитим организационим ентитетима, као што су друге владине службе, агенције или партнери. Дакле, суштина новог начина функционисања јавне управе је електронско пословање, односно његова директна примена. Е-управа из аспекта пословног човека је брза електронска регистрација предузећа, уређен, електронски вођен катастар непокретности, јавно објављивање поступака јавних набавки или on-line јавне набавке. Е-управа из аспекта грађана је доступност различитих информација као што су нови закони и уредбе, обавештења о јавним радовима, провера дуговања по основу пореза, плаћање обавеза он-лине као и добијање различитих докумената. Е-управа не представља само пружање услуга путем Интернета већ подразумева и примену других информационо комуникационих технологија као што су: call centri, аутоматске секретарице, факсови, мобилна и СМС технологија или комбинација информациононих и комуникационих технологија и традиционалних процедура (нпр. наручивање извода из матичне књиге рођених путем СМС-а или Интернета и достављање поштом на кућну адресу). Успешан систем е-управе, поред одговарајућег обима употребе електронских сервиса подразумева и висок степен задовољства корисника.¹³

Успостава система размене информација између самих органа и агенција е-управе је изузетно важна за перформансе читавог система е-управе, јер обезбеђује да се информација, када једном уђе у систем, не захтева додатно од самог корисника за евентуалне потребе другог органа е-управе, већ се аутоматски прослеђује свим деловима е-управе, који треба да процесирају дату информацију.

Основне базе података – регистри који се користе у системима е-управе су: Регистар грађана, Регистар правних лица и Регистар просторних објеката.

Ове регистре по правилу организују и одржавају различити субјекти е-управе, али они морају да обезбеде начин транспарентног коришћења ових база од стране било ког државног органа који је овлашћен за то, као и на основу стандардног интерфејса који осигурава пуну безбедност наведених регистра.¹⁴ Треба рећи да управа на путу до електронске пролази кроз пет стадијума онлајн присуства:

- присуство у зачетку – ограничена количина информација;
- појачано присуство – више информација везаних за различите сфере деловања;
- трансакција – двосмерна on-line размена информација и пружање различитих услуга на овај начин;
- трансформација – потпуна интеграција процеса и трансформација промена (joined-up e-government);

М-управа (m-government) је један од праваца развоја е-управе. Представља употребу мобилних и бежичних информационо – комуникационих технологија у циљу побољшања функционисања институцијама из јавног сектора. У овом случају

¹³ Дирекција за електронску управу, *Поддршка унапређењу е-услуга на локалном нивоу у Републици Србији: Предлог основног скупа електронских услуга локалне самоуправе и Предлог Индекса развоја е-управе јединица локалне самоуправе*, Београд: Министарство државне управе и локалне самоуправе, Дирекција за електронску управу, 2016.

¹⁴ Цветановић С., *Анализа иновационих перформанси земаља Западног Балкана, Институт за међународну политику и привреду, Међународни проблем*, вол. 65, бр. 1, 2013, стр. 75.

информационих и комуникационих технологија су мобилне и wireless технологије-мобилни и паметни телефони, таблети, лаптопови, PDA уређаји (personal digital assistants) повезани на LAN мрежу. На овај начин е-услуге јавног сектора постају доступне „било када, било где“ за грађане. Неки од примера за овакав вид комуникације су: Министарство унутрашњих послова, Паркинг сервис, Пријава законских прекршаја од стране грађана, Попис и анкете, Обавештавање о пореским дуговима, итд. М-управа подстиче и грађане да путем порука учествују у раду јавних Оперативном одељењу, обавештавајући их о евентуалним кршењима закона. М-управа је посебно интересантна у земљама у развоју, где интернет мрежа није развијена, а број корисника мобилних телефона расте. М-управу не треба схватити као замену за е-управу, већ као допуну. Мобилни уређаји нису погодни за пренос велике количине комплексних података. Упркос брзом развоју, ипак ови уређаји пружају мање могућности од рачунара. На пример, једна СМС порука је ограничена бројем карактера, а е-mail допушта готово неограничену количину.

Предности коришћења е-управе за грађане и привреду

Предности увођења е-управе, могу се уопштено сагледати кроз следеће бенефите:

- Смањење трошкова: постављајући услуге доступним on-line вишеструко се смањују трошкови различитих трансакција, повећава брзина и тачност у односу на управљање папирима.

- Економски развој – технологија омогућава влади да поједностављује, развија боље односе са пословним институцијама, креира позитивну климу у свим сферама бизниса. Директан утицај на развој економије и тржишта је очигледан код е-набавки.

- Повећање транспарентности и доступности: публикују се разноврсне информације-буџети, приходи, расходи, дебате, одлуке ...

- Повећање расположивости услуга: обезбеђују се разноврсне услуге, повећава доступност, садржај.

- Побољшање рада администрације: компјутеризација, интеграција финансија, кадрова, управљања и контролом трошкова, анализа података повећавају ефикасност.

- Формирање е-друштва: можда и најбитнији сегмент развоја е-управе, свеобухватни напредак друштва, интеграцију свих грађана ка заједничком циљу.

Директне користи које грађани остварују увођењем е-управе су те да брже и без чекања могу да обаве своје послове, а да при томе не стоје у дугим редовима, да добију правовремену и тачну информацију или да обаве посао за који је понекад потребно вишедневно обилажење различитих владиних институција тј. запослени у органима локалне самоуправе такође остварују користи као што су једноставнији и ефикаснији начин рада, ажурност информације и бржа комуникација. Увођењем е-управе користи остварују и органи локалне управе: а) Мањи притисак на шалтерима и јефтиније услуге, б) Стварање доброг односа са грађанима даје слику да се нешто догађа у корист грађана, в) Са становишта државног апарата корист је дво-

струка: уштеда и задовољни грађани, г) Смањење трошкова пословања, д) Смањење броја запослених у државној управи, њ) Елиминисање корупције, е) Елиминисање злоупотребе у процесу јавних набавки.

Користи које остварује привреда увођењем е-управе су следеће: – Повећан приступ информацијама и услугама, – Смањење трошкова комуникације и трансакција, – Лакше, брже и јефтиније пословање.¹⁵

Подаци добијени у истраживању које спроведено у Европској унији показују:

– 80% корисника сматра он-лине услуге у својим земљама квалитетним, а више од половине је задовољно тим услугама.

– У највећем броју случајева, уштеда времена (84%) и флексибилност (65%) су истакнуте као највеће предности он-лине услуга.

– Основни захтев корисника је био да услуге буду брже и једноставније него што би то чинили попуњавајући и подносећи формуларе на шалтеру.

Закључак

Реформа јавне управе, у процесу приступања Европској Унији, један је од приоритета Владе Републике Србије а Министарство државне управе и локалне самоуправе је главни координатор тог процеса. Реформа јавне администрације подразумева синергију између државних институција и синтезу јавних политика, које заједно треба да резултирају модерном управом која ће бити сервис грађана.

Завршетком прве фазе која је подразумевала смањење броја запослених у управи створили су се услови стварање одрживог система јавне управе који ће, стандардизовањем нивоа услуга како на централном, тако и на локалном нивоу, са посебним акцентом на унапређивање размене података између органа и институција, омогућити боље услуге за грађане и привреду са ресурсима који су на располагању.

У истраживању три основне иновационе перформансе (индекс глобалне иновативности, иновациони улази и иновациони излази) земаља Западног Балкана утврђено је да су њихове максималне вредности на нижем нивоу него што је случај код групе испитиваних земаља Европске Уније. Несумњиво је да простора за примену нових идеја и иновативних решења има и да су реформе неизбежне, а за земље Западног Балкана, спровођење реформи јавне управе остаје кључни приоритет у приступним преговорима са Европском унијом. Један од најбитнијих циљева реформе јавне управе је стицање неопходних предуслова за побољшање квалитета услуга за грађане и привреду, што води ка рационалном, транспарентном и одговорном систему државне управе. Предности, као што су повећана ефикасност и транспарентност државне управе и локалне самоуправе, биће много ближе остварењу када већина интеракција са државом буде реализована електронским путем, уз висок ниво задовољства грађана пруженим сервисом.

¹⁵ Добросављевић, Б., Реформа регистрације привредних субјеката као предуслов и подстицај државе развоју е-пословања: *Агенције за привредне регистре Републике Србије као референтни модел. E-Business Conference Banja Luka 2014*, Бања Лука.

Као закључак намеће се чињеница да се на имплементацији иновација и савремених начина комуникација на нивоу органа локалне самоуправе снажно ради. Реформе су у току, али тек када ниво електронске комуникације буде на завидном нивоу, држава ће постати квалитетан сервис за пружање услуга грађанима. Треба имати на уму да овај процес представља континуирани процес залагања и померања граница, јер он представља део општег процеса развоја друштва. У том погледу, пред државном управом Републике Србије значајни су изазови, посебно они који представљају део процеса преговора за приступање Европској Унији.

Литература

- [1] Васиљев, В., *Локална самоуправа и развој*, Београд: 2013.
- [2] Влада Републике Србије, *Закон о локалној самоуправи „Сл. гласник РС“*, бр. 129/2007, 83/2014 – др. закон и 101/2016.
- [3] Дирекција за електронску управу, *Подршка унапређењу е-услуга на локалном нивоу у Републици Србији: Предлог основног скупа електронских услуга локалне самоуправе и Предлог Индекса развоја е-управе јединица локалне самоуправе*, Београд: Министарство државне управе и локалне самоуправе, Дирекција за електронску управу, 2016.
- [4] Добросављевић, Б., Реформа регистрације привредних субјеката као предуслов и подстицај државе развоју е-пословања: *Агенције за привредне регистре Републике Србије као референтни модел*. Е-Business Conference Ванја Лука 2014, Бања Лука
- [5] Ђорђевић, С., *Приручник за модерно управљање ЛЕР*, Београд, Чигоја штампа
- [6] Злокапа, З., Дамјановић, Д., *Модел организације локалне самоуправе*, Београд: 2008.
- [7] Марковић, В., Обрасци либералног екстремизма у Србији, *Кроз транзицију – прилози теорији приватизације*, АКО, Нови Сад, 2011.
- [8] Милосављевић, Б., Реформа локалне самоуправе у Србији, ХКЈУ-ЦЦПА, 2012.
- [9] Нешковић, С., *Безбедност и реформе у Србији*, Београд: Институт за политичке студије, 2006.
- [10] Радман, З., Реформа локалне самоуправе – могући смјерови, *Политичке анализе*, Загреб, 2013.
- [11] Симић, А., Реформа јавне управе – осврт на искуства БиХ и земаља из окружења у спровођењу реформских процеса у области јавне управе, доступно на: , приступљено 15.8.2017.
- [12] Станчетић, В., Приватизација – да или не, *Данас*, 25. децембар 2015.
- [13] Станчетић, В., Реформа државе у XX веку – узроци, модели, ефекти, доступно на: <http://gogol.rs/pdf/reforma%20drzave.pdf>
- [14] Цветановић С., Анализа иновационих перформанси земаља Западног Балкана, Институт за међународну политику и привреду, *Међународни проблем*, вол. 65, бр. 1, 2013.